

SKRIFTLIG FRÅGA TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2024-05-30
Besvaras senast
2024-06-05 kl. 12.00

Till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2023/24:953 Direktiv för utredning om bodelning

En form av ekonomiskt våld som är vanligt förekommande är utdragna bodelningsprocesser.

När en kvinna vågar ta steget att lämna en våldsam partner är det viktigt att få stöd. Lika viktigt är att få till en långsiktighet för att kunna börja ett nytt liv. Det finns kvinnor som lämnat men som har känt sig tvingade att gå tillbaka när de inte får till en bra bostadssituation för sig och barnen. Till exempel handlar det om kvinnor som inte fått till en bodelning och därmed inte har ekonomiska möjligheter till en hållbar bostadssituation. Maken eller sambon har vägrat medverka till en bodelning, och situationen har till slut tvingat brottsoffret tillbaka till förövaren. Det är en del av mannens eftervåld mot kvinnan och är en typ av ekonomiskt våld som är riktad för att fortsatt kunna kontrollera och skada kvinnans och barnens psykiska och fysiska mående.

En bodelning mellan makar och sambor bör göras skyndsamt, men det finns i dag inte någon lag som anger hur lång tid den ska ta eller som mest får ta. Det är inte rimligt.

Mot bakgrund av ovanstående har vi socialdemokrater i riksdagen drivit att dagens lagstiftning kring bodelning måste förändras. Riksdagen har också gjort ett enigt tillkännagivande till regeringen om detta. Regeringen meddelade förra året att en utredning ska tillsättas med anledning av detta. Denna utredning har dock fortsatt inte tillsatts.

Häromdagen publicerade 19 företrädare för kvinnorättsorganisationer ett öppet brev till statsråden Gunnar Strömmer och Paulina Brandberg.

De inleder brevet med:

”Vi som undertecknar detta brev emotser den utredning som ska göras av bodelningsreglerna. Om den görs rätt kan den leda till att minska det ekonomiska våld och den utsatthet som drabbar främst kvinnor i samband med skilsmässa. Blir den fel, och utredningens direktiv alltför snäva, kommer den bli en papperstiger. Det vill vi till varje pris undvika.

Skilsmässor ökar könsskillnaderna avseende fastighetsägande mellan de tidigare makarna med 350 %. I relationer där båda makarna äger lika mycket

under äktenskapet, äger mannen i genomsnitt 68 procent mer än kvinnan efter skilsmässan[1]. Det motsvarar 48 år av barnbidrag. Allt fler kvinnor känner oro för boende vid en eventuell separation, andelen har ökat från 45 procent till 57 procent sedan 2021[2]. Lågkonjunkturen slår särskilt hårt mot kvinnor.

Knappt några bodelningstvister når domstol idag. Det beror på att lagstiftaren har påtvingat parterna ett alternativt tvistlösningssystem som parterna måste betala för själva, innan de kan gå vidare till domstol. Det s.k. förrättningsystemet har inga tidsgränser eller sanktioner. Förrättare är normalt advokater, som debiterar ca 2 000 – 3 000 kr /timme. Varken rättsskydd (från en hemförsäkring) eller rättshjälp går att få för den här privata processen utanför domstol. Detta utestänger många kvinnor från att ens inleda en förrättningsprocess.

Förrättningsystemet är rättsosäkert och leder till att alltför många bodelningar blir ekonomiskt orättvisa. De utdragna processerna är förödande för den ekonomiskt svagare parten i en skilsmässa, det är vanligt att bodelningar tar flera år. Redan några månaders väntan och osäkerhet är extremt betungande (och påfrestande för barn som drabbas hårt vid utdragna bråk). Om något borde den här typen av tvister prioriteras i domstolarna. Nu är det precis tvärtom. Man har beskurit parterna rätten att direkt vända sig till domstol. Lagstiftaren och de professionella aktörer som tjänar på förrättningsystemet medverkar till ekonomiskt och psykiskt lidande som nu måste få ett slut.”

Brevet publicerades i Dagens Juridik. De uttrycker att de är bekymrade över ”att Regeringskansliet inte vill fortsätta dialogen med oss när utredningsdirektiven ska utformas utan istället väljer att prata med de professionella aktörerna på området, däribland förrättare. Dessa har ett egenintresse i att bibehålla systemet.”

Vi socialdemokrater menar att det är mycket angeläget att utredningen snarast tillsätts samt att utredningsdirektiven blir träffsäkra i förhållande till det en enig riksdag velat åstadkomma.

Organisationerna framför i sitt öppna brev relevanta punkter till utredningsdirektivet. De skriver:

”Förrättningsystemet utgör ett hinder för domstolsprövning

När utredningsdirektiven nu ska formuleras är det av största vikt att direktiven inkluderar möjligheten att helt avskaffa det förrättningsystem som nu hindrar en prövning i domstol inom skälig tid. Utredaren måste bedöma om nuvarande system är förenligt med Europakonventionen för mänskliga rättigheter. Om förrättningsystemet görs frivilligt, såsom alla andra alternativa tvistlösningssystem är i civilrättsliga tvister, löser det snabbt problemet med långdragna processer där ena parten kan svälta ut den ekonomiskt svagare parten (den idag vanligt förekommande metoden att vinna ekonomiskt eller hämnas). Det möjliggör också för rättshjälp för de som behöver. Att göra systemet frivilligt skulle vara den absolut enklaste, snabbaste och mest effektiva åtgärden.

Det har diskuterats en tidsgräns för förrättningen, inom vilken förrättaren måste ta ett beslut. Vi ser dock en stor risk att även en begränsad tidsgräns blir alltför lång och betungande för den ekonomiskt svagare parten. Även till exempel sex månader är en lång tid för den som står helt utan medel. Under en sådan period hinner privatpraktiserande advokater och jurister upparbeta stora kostnader som kan bli så betungande att det får samma avskräckande effekt som idag.

Att göra förrättningsystemet frivilligt är det enda sättet att göra förrättningsprocesser effektiva. Den processen kommer nämligen pågå så länge parterna är nöjda och anser att den ger resultat, och möjligheten att gå till domstol finns som en säkerhetsventil.

Lag om medling i privaträttsliga tvister

Det finns redan ett medlingsinstitut inom ramen för domstolens verksamhet. En utredning av bodelningsreglerna måste undersöka varför det ska finnas en ytterligare instans av medling i just bodelningstvister. I praktiken hamnar de flesta som efter en lång tid i förrättning går vidare till domstol, i medling när de kommer dit. Räcker det inte med domstolens särskilda medlingsinstitut?

Brist på sanktioner leder till regelbrott

Eftersom äktenskapsbalkens upplysningsplikt är sanktionsfri är det riskfritt att undanhålla tillgångar. Regler som saknar sanktioner är svaga. Regeringen måste utreda införandet av sanktioner för brott mot äktenskapsbalkens upplysningsplikt. Den möjlighet som idag finns att begära edgång på tillgångar används så gott som aldrig, dessutom är intresset från Åklagarmyndigheten att

utreda mened i bodelningstvister lågt. Relevanta jämförelser kan göras i andra regelverk där det finns en upplysningsplikt, samt i brottsbalkens regler om förskingring och bedrägeri.

Statlig garanti som stöd för ekonomiskt utsatta

Den nuvarande ersättningsgarantin är på tok för låg och har dessutom sådana trösklar att den så gott som aldrig tillämpas. Ens om ersättningsgarantin skulle höjas kan den inte läka nuvarande systemets brister. Kostnadskonsekvenserna av att utöka ersättningsgarantin riskerar att bli alltför långtgående och hindra den ytterst angelägna förändring som behövs i systemet i övrigt.

Bodelningstvister täcks normalt inte av rättsskydd hos försäkringsbolagen eller rättshjälp från staten. Om förrättningsprocessen görs frivillig, likt det brittiska systemet, kan det gå fortare att komma till domstol. De parter som kommer i fråga för rättshjälp (dvs har små eller inga ekonomiska möjligheter) har idag inte råd att ens påbörja en bodelningsförrättning. De tvingas ge upp direkt, även i de fall de har rätt till en bodelningslikvid enligt äktenskapsbalken.

Vi menar att utredningen måste få i uppdrag att titta på möjligheten att finansiera en bodelning där medel för en sådan tvist saknas, genom att utöka möjligheten till rättshjälp.

Mäns våld mot kvinnor

Idag missbrukas bodelningsreglerna och används för att utöva ekonomiskt våld vilket slår särskilt hårt mot kvinnor. Våld kan ta många former, fysiskt, psykiskt och ekonomiskt. Med effektiva bodelningar kan ekonomiskt våld förhindras och det kan dessutom leda till att fler kvinnor har råd att skilja sig, skaffa bostad snabbare och komma ur våldsamma och destruktiva relationer.

Val av utredare

Som utredare kan inte utses en advokat, eftersom yrkeskåren har ett egenintresse i att upprätthålla nuvarande system då det skapar arbetstillfällen. Lämpligast vore en jurist med erfarenhet från arbete med kvinnors rättigheter och de praktiska problem som regelverket orsakar.

Vikten av en tydlig politisk signal och normförändring

Vi har mött många kvinnor som försökt stå upp för sin rätt men som uppmanats att ge upp och förlikas på villkor som är långt ifrån rättvisa. Vi har fått höra om ombud som brustit i processarbetet och om domare som pressar den ekonomiskt svagare parten till förlikning. Många kvinnor vittnar om att de behandlas som om de är giriga och aggressiva för att de står upp för sin rätt enligt äktenskapsbalken.”

Organisationerna avslutar det öppna brevet med: ”Det finns ett stigma att ”bråka” om pengar och det leder oftast till att kvinnor ger sig och avstår från rättvisa bodelningar vid skilsmässa. Äktenskapsbalken är tydlig med likadelning, och den ska dessutom skydda den ekonomiskt svagare parten. Så sker dock inte i tillämpningen av reglerna i praktiken. Det finns en frapperande slapphet och oförstående hos inblandade instanser.”

Organisationerna bekräftar det justitieministern gett uttryck för, att det kan behövas ett ”alexanderhugg” i arbetet med regelverket. De sammanfattar sitt budskap: ”Sammanfattningsvis menar vi att en utredning av nya bodelningsregler måste; Undersöka om förrättningsystemet kan göras frivilligt, särskilt mot bakgrund av lagen om medling i vissa privaträttsliga tvister. Undersöka om det nuvarande obligatoriska förrättningsystemet är förenligt med Europakonventionen för mänskliga rättigheter; Undersöka införandet av sanktioner för brott mot äktenskapsbalkens upplysningsplikt; Föreslå förändringar som möjliggör för rättshjälp för bodelningsprocesser; Genomförs av en utredare som är oberoende och objektiv (inte en advokat) med insyn i praktisk tillämpning och gärna med erfarenhet av ekonomiska brott.”

Med anledning av ovanstående vill jag fråga justitieminister Gunnar Strömmer:

Vilka åtgärder avser ministern och regeringen att vidta för att bejaka det som organisationerna framför om kommande utredning, och hur kommer arbetet med utredningen att framskrida?

.....

Laila Naraghi (S)

Överlämnas enligt uppdrag

Gergö Kisch